

Forord

Blandt de græske helte var Orfeus den, der kunne digte og spille på lyre, så både vilde dyr og mennesker blev tryllebundne. Selv dødsriget kunne han overvinde; havde han blot ikke vendt sig på tærskelen til de levendes land for at kigge Euridike i øjnene, så havde han fået sin unge kone med sig hjem. Efter den udflugt sad han helst og sang sorgfulde sange for dyrene, indtil vrede mænader splittede ham ad med råbene: »Eia! der møde vi ham, den Qvindeforagter«. Men Orfeus lod sig ikke bringe til tavshed. Skønt hans lemmer lå spredt over landet, sejlede hovedet og lyren stadig syngende over havet til Lesbos, og her inspirerede han de unge digtere, Sapfo f.eks., og etablerede sig i det hele taget som lyrikkens 'førstemand'. Dette nummer af *Kultur & Klasse* handler om Orfeus' efterfølgere, Orfeus-banden, romantikkens og modernismens digtere, og om det postmodernistiske opbrud fra denne lange tradition.

Klaus Theweleit, kendt for bogen *Männerphantasien* (1977), har aktualiseret Orfeus-myten i et nyt firebindsværk: *Buch der Könige*, hvis første bind handler om Benn, Freud, Pound, Celine og Hamsun. Artiklen *Orfeus' politik* er en version af Benn-afsnittet, som Theweleit foredrog på amerikanske universiteter i 1984. Han analyserer Benns digt: »Orfeus' Tod« og finder bag strofernes mytologiske sætstykker historien om Benns brug af døde koner i de kamæleonagtige forvandlinger, der holdt ham kunstnerisk produktiv. Theweleit viser, hvordan Benns bestræbelser på at glide ind i Orfeus' skæbne træder frem af brevene fra hans 'indre eksil' i det krigshærgede Tyskland til den nære ven i Paris: konen skal manøvreres ned i dødsriget og følelsesluserne til vennen åbnes, for at hans digtersind på ny kan blive befrugtet og undfange et hovedværk.

De næste tre artikler handler om ikke mindre prominente medlemmer af Orfeus-banden. *Søren Schou* nærlæser i *Et mirakels anatomi Coleridges* digt *Kubla Kahn*, der blev skrevet i en opiumsrus i 1797. De to første af tre strofer udfolder det imaginationsbegreb, som var den romantiske lyriks omdrejningspunkt, og som forbinder sig i lige linie med nykritikkens poetik; de kan efter Søren Schous mening læses som et veritabelt nykritisk manifest. Tredjestrofen lader derimod den store bygherre Kubla forsvinde og digterjerg'et blive tilbage med sine luftslotte, der hviler på inspirationens usikre grund. Kublas virkelige mirakler erstattes af digterens storhedsfantasier: »Kan man ikke

skabe, kan man skabe sig«. Miraklet »Kubla Kahn« er sprunget som en gnist fra Coleridges indre gnidninger mellem imagination og narcissisme, konkluderer Søren Schou.

Coleridges nære ven, *William Wordsworth* skrev om andre sammenstød, om det poetiske sus der opstår ved mødet mellem nutid og fortid. *Lis Møller* analyserer i *Grænser* Wordsworths mange billeder for interferensen mellem barndom og manddom, det erindrende jeg og det forhenværende jeg. Grænsen er som figur forbundet med erindringen hos Wordsworth, hvorimod den samme figur i *Emily Dickinsons* lyrik har en markant anden betydning: fremadrettet, anticiperende døden og en sjælelig transcendens. Hermed, hævder *Lis Møller*, bøjer *Dickinson* af fra romantikkens formsprog, idet hun forlader metaforen for i stedet at udfylde sprogets 'blinde pletter' med – netop sprog: »When I died«, skriver *Dickinson*, »I could not see to see –«.

Med *Lone Malmberg* og *Michael Ringbø*s artikel: *Dybdespring* er vi nået til et af de meget læste moderne lyriske forfatterskaber, *Henrik Nordbrandts*. I analysen af især fire digte fra *Opbrud og ankomster* (1974) afdækkes Nordbrandts særlige cirkulære kompositionsprincip, hvor bevægelsen fra det nærværende til det fraværende, frem og tilbage mellem bevidsthedens og det ubevidstes niveauer, skaber den spænding og følelse, som læseren finder i digtene.

Den lyriske tradition fra romantikken til modernismen, som disse fire artikler beskæftiger sig med, lever til dels ubrudt videre bl.a. i de senere års danske lyrikboom. Rejsen ind i egne følelser er lige så karakteristisk for 80'erne som trækket mod vest (se *Kultur & Klasse* 57) og suget fra tv-skærmens billedflade. Alligevel tyder de opbrud i kulturmønsteret, som nu benævnes postmodernisme, på, at traditionen er under forvandling. I *Kultur & Klasse* 53 kortlagde *Jens F. Jensen* postmodernismens internationale begrebshistorie, og den artikel følger han nu op med *De sidste moderne – de første postmoderne*, første del af en undersøgelse af postmodernismens tidligste fremstød på dansk grund, med andre ord miljøet omkring 60'er-tidsskrifterne *ta'* og *Mak* med frontfigurer som *Hans-Jørgen Nielsen*, *Erik Thygesen*, *Peter Louis-Jensen*, *Poul Nielsen*, *Kristen Bjørnkjær* m.fl. Her finder vi alle de i dag så velkendte positioner i fuldt flor: opgøret med stil-absolutismen hos f.eks. *Adorno*, fusionen mellem fin- og massekultur, subjektivitetens nedskrivning til attituderelativismens nulpunkt og begejstringen for det medieteknologiske samfund. Postmodernismen er ikke slet og ret en 80'er-tilstand, hævder *Jens F. Jensen* med *Hans-Jørgen Nielsen*, men udfoldelsen af bestemte 60'er-tilstande. Artikelens anden del følger i *Kultur & Klasse* 60.

Red.